

LYNDSY SPENCE

Casta Diva

ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΛΑΣ

Η ΚΡΥΦΗ ΖΩΗ ΤΗΣ

Σου κόβει την ανάσα.

THE SUNDAY TIMES

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Lyndsy Spence

Casta Diva

ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΛΑΣ
Η ΚΡΥΦΗ ΖΩΗ ΤΗΣ

Μετάφραση
Χρύσα Φραγκιαδάκη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

CASTA DIVA

Μαρία Κάλλας: Η κρυφή ζωή της

Τίτλος πρωτοτύπου: *Cast a Diva - The Hidden Life of Maria Callas*

Συγγραφέας: Lyndsy Spence

Μετάφραση: Χρύσα Φραγκιαδάκη

Επιμέλεια: Εύα Καλεύρα

© 2021 by Lyndsy Spence

All Rights Reserved

Authorised translation from the English language edition published by The History Press.

The Author asserts the moral right to be identified as the Author of this Work.

© 2021, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., για την ελληνική γλώσσα

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτηρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά τον Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με τον Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2021

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-484-753-2

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	6
Σημείωμα της συγγραφέως.....	7
1. Μετατόπιση.....	9
2. Πεπρωμένο.....	24
3. Επιβίωση.....	38
4. Απελευθέρωση.....	64
5. Απώρευση.....	80
6. Μετάβαση.....	98
7. Επιτυχία.....	114
8. Πριμαντόνα.....	132
9. Μεταμόρφωση.....	153
10. Σκάνδαλο.....	174
11. Καταβύθιση.....	208
12. Πτώση.....	234
13. Παράκαμψη.....	253
14. Συνέπειες.....	272
15. Εκκρεμές.....	297
16. Μοχθηρία.....	319
17. Κρυπτογράφημα.....	347
18. Ιντερμέτζο.....	367
19. Διαύγεια.....	382
20. Μύθος.....	403
Επίλογος.....	417
Σημειώσεις.....	429
Επιλεγμένη βιβλιογραφία.....	473
Φωτογραφίες.....	475

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά τα ακόλουθα πρόσωπα και οργανισμούς:

Adam A.R.· Aine Lagan· April Ashley· Βιβλιοθήκη σπάνιων βιβλίων και χειρογράφων Μπέινεκε· Colin Jones· Βιβλιοθήκη σπάνιων βιβλίων και χειρογράφων Κολούμπια· Cosimo Caranni· Daphne Dennis· Δημήτρη Πυρομάλλη· Δρ Μπριγκίτε Παντή· Δρ Μιχάλη Παρούση· Elizabeth K. Mahon· Floria Di Stefano· Graziella Chiarcossi· Joe Oliver· Isabella Giacovazzo· Lainie Reed· Laura Mobley Greenwood· Σύλλογο Αποφοίτων Μουσικού Σχολείου Καλαμάτας «Μαρία Κάλλας»· Mark Beynon· Nadia Pastorcich· Nathan Coy· Δημόσια Βιβλιοθήκη της Νέας Υόρκης· Νίκο Χαραλαμπόπουλο· Nuri Lidar· Pietro Dall’Aglia· Professor Mario Giacovazzo· Renzo Allegri· Sara Allouche· Serge Mafioly· Αρχείο Ηχογραφήσεων του Πανεπιστημίου Στάνφορντ και Vanessa Porras.

Σημείωση για τις φωτογραφίες: όλες οι φωτογραφίες προέρχονται από τις ιδιωτικές συλλογές των Cosimo Caranni, Δημήτρη Πυρομάλλη, Νίκου Χαραλαμπόπουλου, Nuri Lidar, Renzo Allegri και Sara Allouche.

Σημείωμα της συγγραφέως

Ύστερα από μια εποχή στη διάρκεια της οποίας υπήρξε έκρηξη από πριμαντόνες, είναι ξεκάθαρο ότι δεν υπάρχει άλλη σαν τη Μαρία μας. Έχεις το «κάτι», πες το «γοητεία», πες το «μαγεία», πες το «Μαρία».

Ντορλ Σόρια, 1961

Η Μαρία Κάλλας ήταν η μεγαλύτερη ερμηνεύτρια όπερας του 20ού αιώνα, και μέχρι σήμερα είναι ανυπέρβλητη – La Divina Assoluta. Ωστόσο, στην προσωπική της ζωή, η φωνή της, εκτός από τις στιγμές που τραγουδούσε, σπάνια ακουγόταν. Περιοριζόταν σε εκείνους που εμπιστευόταν, όχι για συμπόνια –ήταν πολύ περήφανη– αλλά για να την καταλάβουν. Παραβλέποντας τα προβλήματά της, έλεγαν ότι η Κάλλας ήταν πολύ δυνατή, και υπονόμευαν τον πόνο της. Θέλησα να δώσω στη Μαρία, τη γυναίκα, μια φωνή.

Βάλτε μια ανθρώπινη νότα στην ιστορία σας, σας παρακαλώ.
Γιατί μερικές φορές είμαι μάλλον ανθρώπινη.

Μαρία Κάλλας

1

Μετατόπιση

Θα τα βάλω με τους θεούς
και θα συνταράξω το σύμπαν.

Μήδεια, Ευριπίδης*

Η ιστορία της Μαρίας Κάλλας δεν αρχίζει με τη γέννησή της αλλά με τη θλίψη η οποία προηγήθηκε. «Έπρεπε να βοηθήσω τον εαυτό μου», έχει πει. «Από παιδί, το ήξερα ότι έπρεπε να βοηθήσω τον εαυτό μου».¹ Σαν παιδί αντικαταστάτης, προοριζόταν να απαλύνει το πένθος της μητέρας της για τον δίχρονο γιο της, τον Βασίλη, που είχε πεθάνει το καλοκαίρι του 1922. Ο θάνατός του προήλθε είτε από τυφοειδή πυρετό είτε από μηνιγγίτιδα· τα συμπτώματα των δύο ασθενειών ήταν σε μεγάλο βαθμό κοινά: πυρετός και εξανθήματα. Έχοντας συμβουλευτεί έναν αστρολόγο και το φατόν –ένα κατασκευάσμα παρόμοιο με τη λεγόμενη «πνευματιστική δέλτο»– η μητέρα της πίστεψε ότι το αγέννητο μωρό θα ήταν η μετενσάρκωση του Βασίλη.

Κάποιοι ισχυρίζονται ότι τα τραύματά μας τα κληρονομούμε από τους προγόνους μας και ότι τα βιώματά τους αποτυπώνονται στο

---

* Έτσι στο πρωτότυπο. Στην πραγματικότητα η φράση προέρχεται από τη *Μήδεια* του Σενέκα, όχι του Ευριπίδη. (Σ.τ.Μ.)

DNA μας. Τον καιρό της σύλληψης της Μαρίας, μια περίοδο που τη μετρούσαν με τα μηνύματα από τον κόσμο των πνευμάτων, οι γονείς της, Γιώργος² Καλογερόπουλος και Λίτσα³ Καλογεροπούλου, ζούσαν περιορισμένοι στο διαμέρισμά τους, πάνω από το φαρμακείο του Γιώργου, ανήμποροι να μοιραστούν τον πόνο τους. Καθώς ο πατέρας της ήταν ο μόνος φαρμακοποιός στην κωμόπολη του Μελιγαλά, στην Πελοπόννησο, το επάγγελμά του εξασφάλιζε στην οικογένεια, τη γυναίκα και το μεγαλύτερο παιδί τους, την Υακίνθη, μια άνετη ζωή που περιελάμβανε δύο υπηρέτριες και μία μαγείρισσα. Υπήρχε επίσης ένας άνθρωπος για όλες τις δουλειές, ο Χρήστος, ένας καλοφτιαγμένος νεαρός στρατιώτης, που ήταν ο αγαπημένος βοηθός της Λίτσας. Του μιλούσε με τις ώρες, ξορκίζοντας τη θλίψη της: «Ο πατέρας μου ήταν στρατηγός, ο Θεός να τον αναπαύει. Κι εγώ... εγώ παντρεύτηκα έναν φαρμακοποιό».

Η Λίτσα ήταν πέντε μηνών έγκυος όταν ο Γιώργος πούλησε το φαρμακείο και αγόρασε τρία εισιτήρια για την Αμερική. Εξοργισμένη, του είπε ότι μόνο οι άποροι μεταναστεύουν και ότι δεν έπαιρνε υπόψιν του την πολιτική κατάσταση: κατά τη διάρκεια της ανταλλαγής πληθυσμών ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία, υπήρξε μια πλημμυρίδα περισσότερων από 1 εκατομμύριο προσφύγων. Επιπλέον, η αρρώστια του Βασίλη και ο επακόλουθος θάνατός του είχαν ριζώσει στην ψυχή του· και όλοι ήξεραν ότι οι πρόσφυγες είχαν φέρει μαζί τους επιδημίες και μεταδοτικές ασθένειες. Ο πραγματικός λόγος της απόφασης του συζύγου της, ισχυρίστηκε, ήταν η σχέση του με την κόρη του δημάρχου, η οποία είχε μείνει έγκυος. Χρόνια αργότερα, έγραφε στη Μαρία: «Ο καλός σου πατέρας είναι γνωστός διπρόσωπος και υποκριτής, και πάντα γίνεται το δικό του. Πρέπει να σου αποκαλύψω ένα μεγάλο μυστικό του πατέρα σου, που το κράτησα μέσα μου όλα αυτά τα χρόνια».⁴

Στις 2 Αυγούστου 1921, η οικογένεια έφτασε στη Νέα Υόρκη και αντίκρισε σημαίες που ανέμιζαν μεσίστιες και πρωτοσέλιδα εφημε-

ρίδων που ανήγγελλαν τον θάνατο του προέδρου Ουόρεν Γκ. Χάρντινγκ. Η Λίτσα, προληπτική καθώς ήταν, ξέσπασε σε κλάματα, θεωρώντας το κακό οιωνό.⁵

Εκείνη την εποχή, στη Νέα Υόρκη ζούσαν 50.000 Έλληνες, οι οποίοι θεωρούνταν «απειλή για τον Αμερικανό [εργαζόμενο]»,⁶ ιδίως όσοι ανήκαν στις χαμηλότερες τάξεις. Σε μια προσπάθεια να ενταχθούν στο νέο κοινωνικό περιβάλλον, ο Γιώργος απλοποίησε το επίθετό τους σε Καλός και άλλαξε το μικρό όνομα της Υακίνθης σε Τζάκι,* όπως την είχε αποκαλέσει από λάθος ένας υπάλληλος της υπηρεσίας μετανάστευσης. Το νέο σπίτι της οικογένειας ήταν ένα μικρό διαμέρισμα στο νούμερο 87 της Έκτης Λεωφόρου⁷ στην Αστόρια του Κουίνς, και είχαν έναν μόνο φίλο,** τον γιατρό Λεωνίδα Λαντζούνη, ορθοπαιδικό χειρουργό, ο οποίος είχε φύγει από τον Μελιγαλά με 15 δολάρια στην τσέπη του. Σύντομα η αισιοδοξία του Γιώργου τον εγκατέλειψε· ο μισθός του από τη διδασκαλία ελληνικών σε κάποιο γυμνάσιο δεν έφτανε για να πληρωθούν οι λογαριασμοί, και μέσα σε λίγους μήνες η οικογένεια έμεινε χωρίς χρήματα.

Σε αυτές τις συνθήκες γεννήθηκε η Μαρία, στις 2 Δεκεμβρίου του 1923, στο Νοσοκομείο Φλάουερ της Πέμπτης Λεωφόρου στο Μανχάταν. Απογοητευμένη που το μωρό της ήταν κορίτσι, η Λίτσα έστρεψε το κεφάλι προς το παράθυρο και για τέσσερις μέρες αρνιόταν να την κοιτάξει. Εκείνη είχε θελήσει άλλο ένα ξανθομάλλικο και γαλανομάτικο αγόρι, και αντί γι' αυτό είχε προκύψει μια κόρη με κατάμαυρα μαλλιά και μαύρα μάτια. Παρότι ο Γιώργος είχε μια παρόμοια αντίδραση, της πρότεινε να την ονομάσουν Καικιλία, αλλά η

---

* Από τότε και όλη την υπόλοιπη ζωή της, η Υακίνθη θα ονομαζόταν Τζάκι. (Σ.τ.Σ.)

** Ο αδερφός του Γιώργου, Δημήτριος Καλογερόπουλος, είχε μεταναστεύσει στην Αμερική πιο πριν. Το όνομα και η διεύθυνσή του, αναφερόμενη απλά ως «ΝΥ», είχαν δηλωθεί στα μεταναστευτικά έγγραφα της οικογένειας. Ωστόσο, απ' ό,τι φαίνεται, τα δυο αδέρφια είχαν αποξενωθεί. (Σ.τ.Σ.)

Λίτσα αρνήθηκε και είπε ότι διαλέγει το Σοφία. Τελικά συμφώνησαν να ονομάσουν το κοριτσάκι Μαρία, αλλά σε όλη της την παιδική ηλικία τη φώναζαν Μαίρη ή Μαριάννα.⁸

Επιπλέον, η ημέρα γέννησης της Μαρίας δεν είναι βέβαιη: η Λίτσα έλεγε ότι ήταν στις 3, ο Γιώργος ότι ήταν στις 4, αλλά ο Λαντζούνης, που την είχε μεταφέρει στο νοσοκομείο και αργότερα βάφτισε τη μικρή, ισχυριζόταν ότι ήταν στις 2. Δηλώθηκε ως Σοφία Κ. Καλού, με ημερομηνία γέννησης την 3η Δεκεμβρίου, όμως σε άλλα έγγραφα ως τέτοια έχει καταχωριστεί η 2α Δεκεμβρίου.⁹

Η Μαρία προτιμούσε την 4η Δεκεμβρίου, γιατί ήταν η γιορτή της Αγίας Βαρβάρας, της προστάτιδας του πυροβολικού – μια προφητεία ταιριαστή με τη ζωή της. Όσο μεγάλωνε, απεχθανόταν τις αναμνήσεις της Λίτσας και τις έβλεπε ως ένδειξη ότι ήταν ανεπιθύμητη. Παραμένει αδιευκρίνιστο αν η Λίτσα εξωράιζε σκόπιμα ή αθέλητα τις αναμνήσεις της από εκείνη την ημέρα με μια πρωτοφανή στα χρονικά χιονοθύελλα, παρότι τα μετεωρολογικά δελτία της εποχής αναφέρουν ότι ο καιρός ήταν ξηρός και κρύος. Στα απομνημονεύματά της γράφει: «Άκουγα καθαρά το χιόνι να χτυπά στο τζάμι σαν μια υγρή παλάμη, και στην απέναντι πλευρά της λεωφόρου διέκρινα άσπρα σεντόνια από χιόνι να απλώνονται σταδιακά στο Σέντραλ Παρκ».¹⁰

Κατά κάποιον τρόπο, η συμπεριφορά της Λίτσας μπορεί να αποδοθεί στο πένθος της και ίσως σε επιλόχεια κατάθλιψη. Πριν να έρθουν στη Νέα Υόρκη, σκεφτόταν να αφήσει τον Γιώργο και να γυρίσει στη μητέρα της, στην Αθήνα, αλλά η σκέψη ότι εγκυμονούσε ένα αγόρι –ό,τι πιο αξιολύπητο για μια Ελληνίδα μητέρα– την έκανε να ξεχάσει το σχέδιό της και να μείνει με τον σύζυγό της. Στην Αμερική, ωστόσο, ήταν απομονωμένη και ένιωθε μοναξιά, με μοναδική της συντροφιά την τότε επτάχρονη Τζάκι. Όμως ο ερχομός της Μαρίας τσάκισε τις ψευδαισθήσεις της και έβαλε την επισφαλή πνευματική της υγεία σε ακόμα μεγαλύτερη δοκιμασία. «Είναι πολύ σκληρό», έλεγε αργότερα η Μαρία, «να κάνεις ένα παιδί να νιώθει ανεπιθύμητο».¹¹

Οι πιο πρώιμες αναμνήσεις της Μαρίας σχετίζονται με αναστατώσεις, καθώς η οικογένεια μετακόμισε εννιά φορές μέσα σε οκτώ χρόνια* σε φθηνότερα διαμερίσματα σε διάφορες γειτονιές του Άνω Μανχάταν και η Μαρία άλλαξε αντιστοίχως άλλα τόσα δημοτικά σχολεία.** Αυτό δεν της άφηνε πολλές ευκαιρίες για να κάνει φίλους, καθώς η Λίτσα δεν ενέκρινε τους γείτονές τους, που ανήκαν στην εργατική τάξη, και δεν άφηνε την κόρη της να καλεί παιδιά στο σπίτι τους. Η τελευταία τους διεύθυνση ήταν το 561 της Δυτικής 180ής Οδού στην περιοχή Ουάσινγκτον Χάιτς. Μισό αιώνα πριν, η περιοχή ήταν πόλος έλξης πλούσιων Νεοϋορκέζων που είχαν χτίσει τα ευρωπαϊκού στιλ κάστρα τους στο βραχώδες έδαφός της, και στα τέλη της δεκαετίας του '20 ήταν πλέον ένα καταπράσινο προάστιο με ανοιχτούς χώρους, μεσαιωνικού στιλ αρχιτεκτονική και μια πολυπληθή ελληνική κοινότητα.

Διαφορές που στην Ελλάδα ήταν ανεκτές μεγεθύνονταν τώρα στη Νέα Υόρκη. Η Λίτσα απεχθανόταν την καταγωγή του Γιώργου, που ήταν γιος αγρότη, και έλεγε ότι δεν είχε καθόλου φιλοδοξίες. Του γκρίνιαζε για τη θέση του βοηθού πωλήσεων σε ένα φαρμακείο και τον ασήμαντο μισθό του, που μετά βίας κάλυπτε τα έξοδά τους. Από τη δική της σκοπιά, η ίδια άξιζε κάτι καλύτερο, και ισχυριζόταν ότι είχε αριστοκρατική καταγωγή, όπως αποδείκνυαν τα (βαμμένα) ξανθά μαλλιά της.

Ήταν φαντασιόπληκτη – ο πατέρας της, Πέτρος Δημητριάδης, ήταν στρατηγός στην Κωνσταντινούπολη, και μετά που έμεινε ανάπηρος επιδόθηκε στη χαρτοπαιξία για να ενισχύει τη σύνταξή του, με καταστροφικά ωστόσο αποτελέσματα. Το σπίτι τους πουλήθηκε για να εξοφληθούν τα χρέη του και το 1913 η Λίτσα και η οικογένειά

---

* Δυτική 34η Οδός, 240· Λεωφόρος Κολόμπους, 465· Δυτική 135η Οδός, 64· Δυτική 139η Οδός, 520· Δυτική 137η Οδός, 609· Δυτική 192η Οδός, 569· Δυτική 180η Οδός, 561. (Σ.τ.Σ.)

** P.S. 228M· P.S. 9· P.S. 43· P.S. 192M· P.S. 189· P.S. 164. (Σ.τ.Σ.)

της μετακόμισαν στην Αθήνα, σε νοικιασμένο σπίτι. Σύμφωνα με τις φήμες που κυκλοφόρησαν, παντρεύτηκε τον Γιώργο μόνο και μόνο επειδή είχε μείνει έγκυος, και η πραγματική της φιλοδοξία ήταν να γίνει ηθοποιός. Η συμπεριφορά της, όπως και ο αυξημένος αισθησιασμός της –ή αυτό που η Μαρία αποκαλούσε «ντροπιαστική διαγωγή»–,¹² ήταν μάλλον δείγμα χημικής ανισορροπίας.

Όμως ούτε ο Γιώργος ήταν άμοιρος ευθυνών, καθώς είχε παραβλέψει τις δυσκολίες που θα αντιμετώπιζε στην εκμάθηση των αγγλικών και το υψηλό κόστος ζωής. Ζήλευε τη Λίτσα, που η προκλητική συμπεριφορά της τραβούσε τα ανδρικά βλέμματα, αν μη τι άλλο, και γινόταν έξαλλος όταν εκείνη μιλούσε σε άλλον άντρα. Όταν όλα φαίνονταν μάταια, η Λίτσα κατάπιε δηλητήριο· τη βρήκαν η Μαρία και η Τζάκι στο πάτωμα του σπιτιού τους, να κάνει εμετό ύστερα από πλύση στομάχου.¹³ Ο Γιώργος την έκλεισε στο Νοσοκομείο Μπέλβιου, ένα δημόσιο ίδρυμα 500 κλινών για τους ψυχικά διαταραγμένους πολίτες της Νέας Υόρκης. Χάρη στις διασυνδέσεις του, δηλαδή τον Λεωνίδα Λαντζούνη, το περιστατικό δεν δηλώθηκε στην αστυνομία (καθώς η Λίτσα είχε παραβεί τον νόμο επιχειρώντας να αυτοκτονήσει και θα αντιμετώπιζε ποινή διेतούς φυλάκισης).

Σε νεαρή ηλικία η Μαρία αντιλήφθηκε την κυκλοθυμία της μητέρας της –που πιθανότατα οφειλόταν σε ορμονική διαταραχή: «Οι ορμόνες διαμορφώνουν τον χαρακτήρα μας», έλεγε αργότερα¹⁴ και ότι αυτή συμβάδιζε με τις φάσεις της σελήνης.¹⁵ Ωστόσο, απέχοντας πολύ από την κατανόηση της κατάστασης, ο Γιώργος δεν παρείχε καμιά υποστήριξη και αποκαλούσε τη σύζυγό του «αυτή η τρελή γυναίκα».¹⁶ Υπήρχαν περίοδοι πολύ ανεβασμένης διάθεσης, που προηγούνταν των επεισοδίων «μαυρίλας», κατά τις οποίες η Λίτσα ήταν δημιουργική και παιχνιδιάρη. Στις εβδομαδιαίες εξόδους τους για φαγητό, σε ένα τοπικό κινέζικο εστιατόριο, παρίστανε ότι το φτηνό γεύμα τους ήταν ένα μεγαλοπρεπές συμπόσιο, και στο σπίτι μάθαινε στα κορίτσια τανγκό και φοξ τροτ. Όμως η Μαρία ήξερε ότι δεν μπο-

ρούσε να εμπιστευτεί αυτές τις φευγαλέες στιγμές που η Λίτσα ήταν «το πιο μαγικό πρόσωπο στη γη».¹⁷

Σύμφωνα με την ελληνική κουλτούρα, ο άντρας ήταν η κεφαλή της οικογένειας, αλλά η γυναίκα ήταν η κεφαλή του σπιτιού και ανέτρεφε τα παιδιά με τον τρόπο που εκείνη θεωρούσε σωστό. Όσο μπορούσε να θυμηθεί η Μαρία, η Λίτσα της δηλητηρίαζε το μυαλό εναντίον του Γιώργου, οδυρόμενη ότι ήταν τεμπέλης, φτωχός και χωρίς φιλοδοξίες. Ήταν ματαιόδοξος και εγωκεντρικός· έβαφε μαύρα τα μαλλιά και το μουστάκι του· έκρυβε την ηλικία του·¹⁸ και σπανίως περνούσε χρόνο με τις κόρες του. Μερικές φορές ρωτούσε τη Μαρία και την Τζάκι για το σχολείο, αλλά εκείνες ντρέπονταν πολύ να μιλάνε μαζί του.

Σε νεαρή ηλικία η Μαρία έμαθε ότι ο πατέρας της ήταν γυναικάς, αλλά δεν του κράτησε κακία, γιατί έψαχνε και η ίδια για αγάπη και προσοχή όπου μπορούσε να τη βρει. Θυμόταν πόσο αγαπούσε ο πατέρας της την ελληνική μουσική και ότι έβαζε ελληνικούς δίσκους στον φωνογράφο τους, ενώ η Λίτσα ορμούσε στο δωμάτιο και τον σταματούσε για να βάλει άριες. Όσο οι γονείς της μάλωναν, η Μαρία αναζητούσε στην Τζάκι παρηγοριά, για να αντλήσει το αίσθημα ασφάλειας που κανείς από τους δύο γονείς τους δεν της πρόσφερε. Όμως η Τζάκι ήταν εξίσου δυστυχής και, στα δέκα της χρόνια, έκανε σκέψεις αυτοκτονίας.

Η Λίτσα ήθελε να ελέγχει τα παιδιά της με κάθε τρόπο, από την επιμονή της να φοράνε καπέλα, παρότι η Τζάκι ειδικά τα απεχθανόταν, μέχρι το ότι τα χτυπούσε αν δεν την υπάκουαν. Τα δυο κορίτσια μοιράζονταν το ίδιο κρεβάτι, και αν το άφηναν άστρωτο, η Λίτσα έπαιρνε τα ρούχα τους και τα πετούσε στο χολ. Αν υποψιαζόταν ότι της έλεγαν ψέματα, τους έβαζε πιπέρι στα χείλη· πιπέρι είχε επίσης χρησιμοποιήσει για να πάψει να κλαίει η Μαρία όταν ήταν μωρό.

Ο Γιώργος επενέβη μόνο μία φορά, όταν η Λίτσα χτύπησε την Τζάκι στο κεφάλι με μια ομπρέλα, και, σε μια άλλη περίπτωση, της

έκανε κριτική για τον τρόπο που ασκούσε τα γονεϊκά της καθήκοντα. «Αναγκάστηκα πολλές φορές να πω: “Δεν είναι καλό που φέρεσαι στις κόρες μας με αυτόν τον τρόπο”». ¹⁹ Η καινούργια του δουλειά ως πλανόδιου πωλητή τον κρατούσε μακριά από το σπίτι, κάτι που ήταν μια καλοδεχούμενη ανάπαυλα από τις οικογενειακές ευθύνες. Ωστόσο η Μαρία τον είχε εξιδανικεύσει και πίστευε ότι είχαν κοινή μοίρα ως θύματα. «Έπαιρνα πάντα το μέρος του πατέρα μου», έλεγε. «Ήμουν η αγαπημένη του όταν ήμουν μικρή... ίσως και πάντοτε». ²⁰

Όλη της τη ζωή, η Μαρία πίστευε ότι η Λίτσα υπέφερε από αδιάγνωστη σχιζοφρένεια· ένα μυστικό το οποίο δεν μπορούσε να μοιραστεί. ²¹ Υπήρχαν χαρακτηριστικά ψυχικής αστάθειας στην οικογένεια της Λίτσας: ένας από τους αδελφούς της είχε αυτοκτονήσει στα είκοσι ένα του, και η αδελφή της είχε γίνει καλόγρια στα δώδεκα και πέθανε από καρκίνο πέντε χρόνια αργότερα – και οι δύο ήταν θρησκόληπτοι, επιρρεπείς σε ακραία συμπεριφορά. Κατά διαστήματα, η Λίτσα τροφοδοτούσε τη δυστυχία της πηγαίνοντας στην εκκλησία και επιστρέφοντας πικραμένη από τις ευκατάστατες οικογένειες που είχε συναντήσει εκεί. Ο ναρκισσισμός, τα σκαμπανεβάσματα της διάθεσης και οι απότομες αλλαγές στον χαρακτήρα της Λίτσας σίγουρα έδειχναν οριακή διαταραχή προσωπικότητας. «Δεν κάνουν όσα χρειάζεται για την ψυχική ασθένεια στις μέρες μας», έλεγε αργότερα η Μαρία. «Τόση έμφαση στον καρκίνο, αλλά δεν υπάρχει αρκετή χρηματοδότηση για τους ψυχικά ασθενείς». ²²

Ποιο ήταν πραγματικά εκείνο το μικρό κορίτσι που μεγάλωσε μεταξύ Νέας Υόρκης και Ελλάδας, εκβιαζόταν από τη συναισθηματικά βίαιη μητέρα του, παντρεύτηκε έναν άντρα που την έκλεβε κι ερωτεύτηκε έναν κροίσο που της φερόταν βίαια και απαξιωτικά;

Μέσα από νέα αρχεία και την αλληλογραφία της Μαρίας Κάλλας, η Λίντζι Σπενς ρίχνει φως στην τραγική ιδιωτική ζωή της μεγάλης Ελληνίδας ντίβας. Με τα λόγια της ίδιας της Κάλλας, μαθαίνουμε πως ο Ωνάσης τη νάρκωνε, ο Μενεγκίνι έγραφε τα κέρδη της στο όνομά του και ο πατέρας της προσποιούνταν ότι πέθαινε πάμφτωχος σε νοσοκομείο, σε μια προσπάθεια να της αποσπάσει χρήματα.

Η γυναίκα που πάλεψε με τη νευρομυϊκή διαταραχή κι έχασε τη φωνή της λόγω της ασθένειάς της και λόγω των καταχρήσεων, η ντίβα που στο τέλος της ζωής της είχε απομείνει μόνη στο Παρίσι, είναι ο ίδιος άνθρωπος που μέχρι και σήμερα προκαλεί τεράστια συγκίνηση μέσα από τις αριστουργηματικές ηχογραφήσεις της. Την τραγική ιστορία της Μαρίας Κάλλας, της μεγαλύτερης ίσως υψιφώνου στην ιστορία της όπερας, ανασυνθέτει μέσα από αρχειακό υλικό η ιστορικός Λίντζι Σπενς.

Το νέο πρόσωπο της Μαρίας Κάλλας... είναι ακόμα πιο δραματικό απ' ό,τι μας έχει αποκαλύψει μέχρι τώρα η Ιστορία.

VOGUE ITALIA

ISBN 978-960-484-753-2

9 789604 847532

Κωδ. μηχ/σης 25.187

www.epbooks.gr